

Litteraturnyt

SAMLEDE FREMSTILLINGER OG STØRRE TIDSPERIODER

Klaus Bruhn Jensen (red.): *Dansk mediehistorie*. Bind 1: Mediernes forhistorie. 1840-1880. (Samlerens Forlag, 1996.) 246 s., 298 kr.

Dette første bind i et planlagt trebindsværk om *Dansk mediehistorie* lægger hovedvægten på massemediernes: tidskrifter, bøger, film, radio, tv, computermedier. Om det ligger i begrebet massemedier, at de udbydes på et frit marked, ved jeg ikke. Det synes dog at være en underliggende præmis for, at f.eks. »bøger« kun dækker skønlitteratur, ikke faglitteratur eller f.eks. skolebøger, som jo dog også når en masse. Med en enkelt fremtrædende undtagelse kan man vel derfor sige, at bogen behandler de markedsbårne mediers historie, ikke de institutionsbårne. Det er en gennemgående svaghed ved bogen, at der ikke findes eksplicite overvejelser over de valg og afgrænsninger, man har foretaget.

Første del af bindet handler om mediernes forhistorie fra den store Jellingesten (et massemedie?) med hovedvægt på tiden 1770 til 1840. Afsnittet er i sagens natur malet med en bred pensel. Her findes alt fra »Alt for Fruentimmerne«, som man har kaldt et afsnit, til omtale af eksklusive folde-ud træsnit (antageligt for herrerne). Den brede pensel gør, at man ikke uden videre lader sig overbevise af f.eks. påstanden om, at læsefærdighed var mere udbredt omkring 1700 end almindeligt antaget (s. 34), når vi hverken får at vide, hvad der er almindeligt antaget, eller andet end et par eksempler fra et par århundreder til

at bakke påstanden op. Mere gods er der i forhistoriens bedste afsnit om aviserens udvikling, der dog indledes således: »I tiden efter 1634 skal der have eksisteret en avis på tysk i Danmark, men der er ikke overleveret eksemplarer af den, og dens titel er ikke kendt« (s. 69). Det efterfølgende er mere substantielt og udgør sammen med to afsnit om aviserens udvikling efter 1840 – alle skrevet af Ulrik Lehrmann – de bedste afsnit i bogen.

I afdelingen om forhistorien er periodica blevet tildelt et selvstændigt afsnit, der dog for den sene del af perioden, hvor publikationerne bliver flere, men oftest kortlivede, tenderer til at blive oprensning af udgivere og udgivelser. Man kunne da frygte, at dette for perioden efter 1840 på det nærmeste ville medføre kursiverede sider, et problem, man dog har undgået ved at udelade periodica fra massemediernes historie – de hører øjensynligt kun forhistorien til! Heri ligger undtagelsen fra bogen som historien om de markedsbårne mediers historie. Hvorfor den er gjort, siges ikke! Man finder således ingen behandling af centrale tidsskrifter som *Dansk Ugeskrift* eller *Maanedsskrift for Litteratur* fra den tidlige politisering i 1830'erne, hvoraf den sidste synes at være en umiddelbar forløber i intention og anlæg for *Fædrelandet*, som Lehrmann giver en god analyse af (s. 112ff., sammenlign med *Maanedsskrift for Litteratur*, 1829, bind II, s. 97-125) i et afsnit, der ellers ikke bringer meget nyt. Hvorom altig er, får vi slet ingen analy-

se eller gennemgang af tidsskrifterne efter 1840, hverken de almene, de specifikke eller de videnskabelige. Til gengæld får vi den obligatoriske gennemgang af skønlitteraturen og i tilgift af de populære og illustrerede mediers vækst og ikke mindst af udviklingen af teknikkerne til deres frembringelse.

Dette er en bog med mange løse ender og uformidlede valg. På nyhedsfronten er der langt mellem snapsene, på illustrationssiden er der kortere. Dette tyder vel på, at det er et alment læsende publikum, man har i tankerne med værket, og som sådant er det måske fyldestgørende.

Claus Møller Jørgensen

Bjørn Kullmann og Steen Ousager: *Brasilianske forbindelser. Dansk virke i Brasilien gennem 400 år. 1-2.* (Odense Universitetsforlag, 1996). 588 s., 400 kr.

Dette prægtige værk om Danmark og Brasilien er skrevet i et utraditionelt samarbejde mellem en historiker og en erhvervsmand. Steen Ousager er arkivar ved Landsarkivet for Fyn, og Bjørn Kullmann er fhv. generalkonsul og mangeårig dansk erhvervsleder i São Paulo. Det er der kommet et rigtig godt resultat ud af. På smukkeste vis forenes grundig forskning i trykte og utrykte kilder med et indgående kendskab til Brasilien og især dansk erhvervsliv i landet. Så glem alt om sambarytmer, fodbold og hvide sandstrande – værket handler især om dansk erhvervsliv i Brasilien i det 20. århundrede, men der er også stof til dansk social- og politisk historie.

Første del dækker ganske vist perioden 1500-1828. Men det bliver hurtigt klart, at kontakterne mellem Danmark og den portugisiske koloni var så sporadiske, at undertitlens »gennem 400 år« er en tilsnigelse. Den danske interesse for Brasilien knytter sig især til tiden ef-

ter 1807, hvor det portugisiske hof flyttede til Rio og derved drog landet ind i den vestlige sfære. Med Brasiliens uafhængighed i 1822 øgedes interessen i udlandet og i Danmark, en interesse, der foreløbig kulminerede med en dansk-brasiliansk handelsaftale i 1828.

I årene 1819-1970 er over 4.000 danskere udvandret til Brasilien. Hverve-kampagner i flere bølger i det 19. århundrede fik især afskedigede militære, bønder og arbejdere til at søge et nyt og bedre liv i Brasilien. Det nye, fjerne land med en konstitutionel forfatning tiltrak også politisk forfulgte som Uwe Jens Lornsen, der opholdt sig i Rio i 1833-37, samt den republikansk-sindede friser Harro Haring, der, udvist af flere lande, drog til Rio i midten af 1850'erne. Kriminelle blev sendt samme vej. Mellem 1864 og 1905 »hjalp« Københavns Politi i alt 1100 forbrydere til udlandet, herunder Brasilien. Mange endte som fattige arbejdere på f.eks. kaffeplantager.

Fra omkring 1. Verdenskrig blev det især danske erhvervsfolk og ingeniører, der drog ud i forventning om kæmpefortjenester. De mange engagementer, som f.eks. danske entreprenørvirksomheder som Christiani & Nielsen, Kamp-sax, F.L. Smidth o.a. har haft i Brasilien, er godt beskrevet, uden at bogen dermed bliver noget »hyldestskrift« til dansk industri. Forankringen i Brasiliens historie er overalt solid, og værket er derfor også en glimrende introduktion til landets udvikling. I en halv snes gode »profiler« portrætteres desuden berømte dansk-brasilianere. Det gælder f.eks. Henning Boilesen, der emigrerede i 1945 og nåede helt til tops i brasiliansk erhvervsliv. I 1971 blev han likvideret af guerillaer for sin støtte til militærregimet.

Bogen er velstruktureret og kan også bruges som håndbog. Der er desuden gode kort og illustrationer, en nyttig års-